

Teresa Zbyrad

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Przekształcanie ciała – tatuaż i piercing. Motywy osobiste i znaczenie społeczne

Streszczenie

Artykuł podejmuje nasilający się współcześnie problem przekształcania ciała poprzez tatuaż i piercing. Stanowi on prezentację wyników badań przeprowadzonych wśród osób stosujących wskazane metody przekształcania ciała. Problemy badawcze koncentrują się wokół motywów przekształcania ciała, wpływu środowiska społecznego oraz znaczenia ozdabiania ciała w życiu społecznym i zawodowym.

Słowa kluczowe: przekształcanie ciała, modyfikacja ciała, tatuaż, piercing

Wprowadzenie

Od najdawniejszych czasów ludzie stosowali różne metody przyozdabiania swojego ciała. Począwszy od wykorzystywania organów pochodzenia zwierzęcego, jak np. skóry, kły, rogi, poprzez stosowanie różnych farb do smarowania ciała, a skończywszy na nakłuciach. Sposoby przyozdabiania ciała różniły się w zależności od epok, kultur, społeczeństw, ale też statusów i ról społecznych poszczególnych jednostek oraz rozwoju techniki. Współczesne sposoby ozdabiania ciała, choć wydają się zupełnie inne od tych z przeszłości, zachowały pewne tradycyjne elementy, zmienił się jednak materiał wykorzystywany do ozdobień, jak i terminologia. I tak np. farby zostały zastąpione przez kosmetyki, skóry zwierzęce (choć nadal stosowane do ubrania po gruntownych zabiegach doskonalących ich przydatność) zostały wyparte przez odzież wytwarzaną w większości z materiałów sztucznych, a noszenie kłów czy rogów wyparły kamienie szlachetne i sztuczna biżuteria. Jedno nie ulega wątpliwości, że człowiek zawsze pragnął wyróżnić się spośród innych w sposób wizualny, zatem zmieniał coś na swoim ciele, aby dostępnymi sposobami podkreślić swoją inność, swoją indywidualność, swoje „ja”.

Ozdabianie ciała mieści się w szerokiej kategorii modyfikacji (przekształcania) ciała. Honorata Jakubowska podkreśla, iż modyfikacja ciała ma znaczenie węższe i szersze: „W pierwszym przypadku określenie to odnosiłoby się do takich praktyk, jak tatuowanie, piercing, przypalanie, cięcia czy stosowanie implantów, czyli praktyk podejmowanych po to, by zmienić wygląd i kształt ciała. W drugim przypadku

listę tę można rozszerzyć, dodając do niej takie praktyki, jak gimnastyka, *bodybuilding* czy dieta, których stosowanie również ma na celu zmianę wyglądu, lecz efekty w tym przypadku widoczne są w dłuższej perspektywie czasu” (Jakubowska 2009, s. 155–156). Współczesny człowiek ma nieograniczone możliwości przekształcania i ozdabiania swojego ciała. Sprzyja temu rozwój współczesnej medycyny umożliwiający korektę ciała poprzez operacje plastyczne, ale też gruntowne zmiany jak np. zmiana płci czy nawet rasy (przykład Michaela Jacksona: zmiana koloru skóry). Są to nowe sposoby przekształcania ciała, doniosłe dla społeczeństwa, którymi zajmuje się m.in. socjologia ciała.

We współczesnym świecie ogromne znaczenie przypisuje się ciału człowieka. Bywa ono traktowane jako swoisty kapitał, stąd ludzie coraz chętniej i więcej inwestują środków w jego konserwację czy modyfikację. Ludzie inwestują w ciało z różnych powodów. Pierre Bourdieu jako przyczynę wskazuje troskę o samego siebie. Kreowanie wizerunku człowieka zadbanego staje się powinnością, co argumentuje następująco: „Zostawienie ciała jego wyglądu „naturalnego” postrzegane jest jako wskaźnik *zaniedbania*, karygodnego zapomnienia się w *tatwości*” (Bourdieu 2000, s. 243). Ogromnego znaczenia nabiera zatem kontrola społeczna, dysponując różnego rodzaju sankcjami (np. izolacja, ośmieszanie, plotka itp.) za niestosowanie się do norm sterujących wyglądem naszego ciała. Ciało stało się także oznaką ludzkiej tożsamości, co sygnalizują badacze problematyki: „tożsamość coraz mniej łączy się z wnętrzem człowieka, z jego duszą i umysłem, lecz stopniowo wydostaje się na «powierzchnię» i zaczyna być odgrywana poprzez ciało” (Jakubowska 2009, s. 154). Postawienie znaku równości pomiędzy tożsamością a ciałem zaowocowało nazbyt przesadną troską o ciało. Wreszcie motywem inwestowania w ciało może być zwiększenie swoich szans na rynku matrymonialnym. Jak zauważa Chris Shilling, ciało staje się swoistą reklamą: „Te cielesne reklamy, jeżeli są skuteczne, mogą zwiększyć szanse kobiet na znalezienie partnera, a ich genom umożliwić kontynuację swojego istnienia w innym ciele” (Shilling 2010, s. 65).

Na przestrzeni dziejów tatuaż miał znaczenie symboliczne: „określał on przynależność do grup społecznych, wyznaczał stosunki pokrewieństwa, pozycję społeczną czy był świadectwem popełniania bohaterskich lub, wręcz przeciwnie, nagannych czynów. Współczesne funkcje tatuażu odnoszą się do aspektów religijnych, kosmetycznych, erotycznych i kontestatorskich; jest on też dowodem przejścia różnego rodzaju obrzędów inicjacyjnych” (Jakubowska 2009, s. 159). Ponadto tatuaż zawsze stanowił symbol niezmienności. Na przykład bardzo często mężczyźni tatuowali imię swojej wybranki dla podkreślenia trwałości i niezmienności w sferze uczuć. Jeśli chodzi zaś o piercing, nie jest on wynalazkiem współczesności. Z danych źródłowych (Phoenix 2013) wynika, iż praktykowali go już starożytni Grecy i Rzymianie. Początkowo był przywilejem mężczyzn. Ponadto piercing stanowił symbol wysokiego statusu społecznego. Rodzaj noszonych kolczyków świadczył o przynależności do klasy społecznej. Przedstawiciele klas wyższych nosili złote kolczyki, na które nie stać było ludzi ubogich. Ci zaś zadowalali się kolczykami

zrobionymi z drewna, kości bądź gliny. Przez wiele lat tatuaż i piercing były kojarzone głównie pejoratywnie i do dziś funkcjonuje w świadomości społecznej wiele stereotypów i uprzedzeń związanych z nimi (Paluch, Phoenix 2014). Nade wszystko te sposoby ozdabiania ciała wiązały się z przynależnością do pewnych grup społecznych, głównie półświatka więziennego i zorganizowanych grup gangsterskich. Stąd trudno pozbyć się tych bardzo mocno zakorzenionych w społeczeństwie przekonań.

Prezentacja wyników badań

a) tatuaż i piercing – ich znaczenie i motywy wyboru

Artykuł został przygotowany na podstawie badań przeprowadzonych na terenie miasta Krakowa w 2014 roku wśród selektywnie wybranych 100 osób, które dokonały modyfikacji swojego ciała poprzez tatuaż i piercing. Narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety, który zawierał 53 pytania: 17 zamkniętych, 7 otwartych i 29 półotwartych. Badania zostały zrealizowane za pomocą studentów II roku socjologii stacjonarnej w ramach zajęć *Projekt badawczy i jego realizacja*. Studenci zaangażowani w badania to: Aleksandra Biela, Paulina Ciupek, Robert Lasek, Katarzyna Okrzesik, Roksana Śmiłek i Sebastian Wesołowski.

Uczestnikami badań w większości (88%) były osoby młode w wieku 19–29 lat, nieco starsi w wieku 30–52 lat stanowili nieliczną grupę (12%). Większość badanych (85%) zamieszkiwało miasto (wieś: 15%). Z uwagi na ruchliwość przestrzenną zwłaszcza ludzi młodych i tendencje migracyjne zapytaliśmy o stałe miejsce zameldowania: miasto podało 77%, a wieś 23%. Zdecydowaną większość badanych stanowiły kobiety, tj. 71%, mężczyźni należeli do mniejszości (29%). Uczestnicy badań różnili się pod względem wykształcenia. Ponad połowa (62%) posiadała wykształcenie średnie, 26% wykształcenie wyższe, 11% zawodowe, a 1% gimnazjalne. Sytuacja na rynku pracy respondentów przedstawiała się następująco: 59% to osoby czynne zawodowo, 19% poszukiwało pracy, a 22% stanowiły osoby bezrobotne. Biorąc pod uwagę sferę sacrum, 28% badanych deklarowało się jako ateści, a 22% jako osoby głęboko wierzące.

W naszych badaniach uwaga została skupiona na ozdabianiu ciała poprzez tatuaż i piercing. Istotą badań było ujawnienie motywów i znaczenia przekształcania ciała. Treść artykułu koncentruje się na problemach badawczych związanych zarówno z przyczynami modyfikacji ciała, jak i skutkami. Artykuł odpowiada na następujące pytania: Jakie są motywy i znaczenie przekształcania ciała? Czy środowisko społeczne wywiera wpływ na modyfikację ciała? Jakie są granice tolerancji? Czy ozdabianie ciała przekłada się na szanse znalezienia pracy?

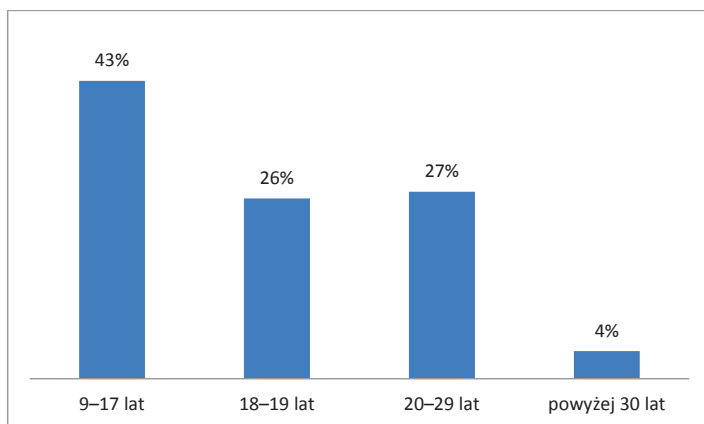
Z materiału badawczego wynika, iż ludzie w dość młodym wieku dokonują modyfikacji ciała, bardzo często (43%) przed 18. rokiem życia, a najniższy wiek to 9 lat. Jednak osiągnięcie wieku dorosłości nie sprzyja już tak bardzo modyfikacji ciała, gdyż w wieku 18 lat na tatuaż i piercing zdecydowało się 17% badanych, a w wieku 19 lat już tylko 9%. Pomiędzy 20. a 30. rokiem życia przekształcenia ciała

dokonała dość liczna grupa, tj. 27% respondentów, a powyżej 30. roku życia takiej modyfikacji poddało swoje ciało już tylko 4% badanych.

Dla większości badanych (63%) decyzja o modyfikacji ciała była przemyślana, a co czwarty respondent (26%) podjął ją w sposób spontaniczny. Co dziewiąty badany (11%) zdecydował się na modyfikację swojego ciała pod wpływem innych osób, najczęściej rówieśnika, znajomego, przyjaciela czy partnera. Zatem materiał badawczy dowodzi, iż przekształcenie ciała jest raczej sprawą wyboru osobistego, aniżeli nacisków zewnętrznych czy wpływu otoczenia.

Ludzie decydujący się na modyfikację swojego ciała zazwyczaj pragną osiągnąć jakiś cel. Respondenci najczęściej przypisują zarówno kolczykom (90%), jak i tatuażom (68%) znaczenie estetyczne (upiększające). Dla ponad połowy badanych (60%) tatuaż ma znaczenie pamiątkowe, a co dziewiąty (11%) przypisuje mu znaczenie religijne. Piercing nie ma dla nikogo znaczenia religijnego, zaś co piąty respondent (21%) nadaje mu znaczenie pamiątkowe. Nieliczni badani (4%) przypisują tatuażowi znaczenie symboliczne, emocjonalne, przyznając, iż stanowi on: „ekspresję siebie”, „jest moim mottem życiowym”.

Wyk. 1. Prezentacja uzyskanych odpowiedzi na pytanie: *W jakim wieku zdecydowałeś (-aś) się na dokonanie pierwszej modyfikacji ciała?*

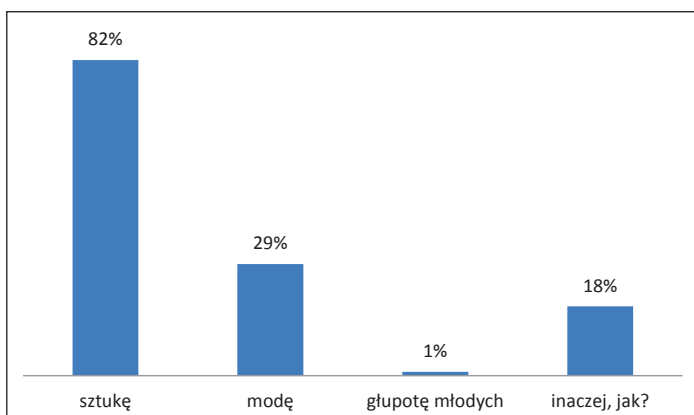

Źródło: opracowanie własne

Zdecydowana większość badanych (82%) traktuje tatuaż jako sztukę, a prawie co trzeci (29%) jako modę. Dla 18% respondentów tatuaż ma inne znaczenie, jak np. „sposób wyrażenia siebie”; „pokazanie siebie”; „ekspresja siebie”; „wyrażanie pewnych emocji”; „wyrażanie czegoś”; „symbolika”; „zabawa”. Tatuaże zazwyczaj coś symbolizują, np. kwiaty, zwierzęta, narządy są symbolem wierności bądź wyrażają pewne idee. U naszych respondentów były to: „róża – niebezpieczne piękno”; „lilia”; „kwiaty”; „drzewo”; „ptaki”; „motyl”; „mucha”; „jaskółka”; „kot”; „oczy kota”; „zdechły pies”; „portret wilka”; „feniks”; „serce”; „czaszka”; „gwiazdy”; „księżyc”; „krzyż celtycki”, „miecz”, ale też: „imię chłopaka”; „motto życiowe”; „portret muzyka”; „cytat

wiersza”; „tytuł piosenki”. Symbolika tatuaży jest bardzo bogata; w zależności od wizerunku badani wskazywali na: „trzy gwiazdki: ja, siostra i brat”; „moich synów”; „własną interpretacją 7 cudów świata”; „wkroczenie w wiek dorosły, usamodzielnienie”; „dobry okres w życiu”; „że życie nie jest piękne i kolorowe”; „przemijanie i upływający czas”; „ważne momenty z życia”; „poszczególne etapy i zmiany w moim życiu”; „związek z partnerem”; „wiarę, nadzieję, miłość”; „wierność i oddanie”; „taliżman”; „szczęście”; „miłość”; „śmierć”.

Wyk. 2. Prezentacja uzyskanych odpowiedzi na pytanie: *Tatuaż traktujesz jako?*

(wyniki nie sumują się do 100% z uwagi na pytanie wielokrotnego wyboru)

Źródło: opracowanie własne

Osoby decydujące się na tatuaż przypisują mu znaczenie symboliczne. Być może wynika to z jego cechy trwałości. Świadomość trwałości niejako zmusza ludzi do zastanowienia się nad jego symboliką i grafiką. Dlatego tatuaże najczęściej upamiętniają jakieś ważne wydarzenie z życia danej osoby bądź też mają na celu nieustanne przypominanie o czymś istotnym w życiu. Nie wszyscy oczywiście, jak pokazały badania, wpisują się w ten schemat. Wśród osób posiadających tatuaż są i tacy (6%), dla których nie ma on większego znaczenia. Potwierdzają to odpowiedzi na pytanie o symbolikę tatuażu, jak np. „nic” bądź „nic szczególnego”. Pomimo że wśród osób posiadających tatuaż są osoby, dla których nie ma on większego znaczenia, nikt z badanych nigdy nie zdecydował się na usuwanie tatuażu. Prawie wszyscy badani (96%) twierdzą, że nie żałują, że wykonali sobie tatuaż.

Badania dowodzą, iż większość osób (55%) posiadających tatuaż w ogóle nie interesuje się sztuką tatuażu. Zainteresowani zaś sztuką tatuażu stanowią 39% wszystkich badanych. Informacji na ten temat poszukują najczęściej w Internecie. Ponadto z badań wynika, iż osoby decydujące się na tatuaż zachowują daleką ostrożność przy jego wykonaniu i w większości (65%) udają się do profesjonalisty. Pozostali korzystali z usług: osoby poleconej (12%), znajomego (13%) lub innych osób (10%), takich jak: kuzyn, brat.

Większość osób (61%), które posiadają tatuaż, nie pozwoliłaby na tatuaż swojemu dziecku przed 18. rokiem życia. Analiza materiału empirycznego dowodzi, iż bardziej tolerancyjne są osoby, które same zrobiły sobie tatuaż przed 18. rokiem życia. Spośród nich (ogółem 43%) większość (26%) nie ma nic przeciwko, aby ich dziecko również przed okresem pełnoletniości zrobiło sobie tatuaż. Przeciwnego zdania jest 17% badanych. Z kolei jeśli chodzi o pozwolenie dziecku na kolczyk w innym miejscu niż ucho przed 18. rokiem życia, zdania respondentów rozkładają się mniej więcej równo z większą tolerancją na tę modyfikację ciała (odpowiedzi tak – 51%, nie – 49%). Być może takie postawy respondentów wynikają z przekonania, iż piercing nie świadczy o przekształceniu ciała. Na pytanie: *Co zaliczasz do przekształcenia ciała?* ponad połowa badanych wskazała na tatuaże (71%), nieco mniej na operacje plastyczne (68%), a na trzecim dopiero miejscu wskazano na piercing (39%). Tego typu przekonanie może tłumaczyć większe przyzwolenie na piercing, nawet przed 18. rokiem życia, aniżeli na tatuaż, który postrzegany jest jako bardziej trwała modyfikacja ciała. Operacje plastyczne, która postrzegane są jako mniejsza ingerencja w organizm aniżeli tatuaż (być może z uwagi na cechę trwałości), zajmują drugie miejsce, tj. są tuż po tatuażu, który traktowany jest jako najbardziej istotny symbol przekształcenia ciała.

b) wpływ środowiska społecznego i granice tolerancji

Ludzie najczęściej decydują się na modyfikację ciała pod wpływem innych osób, takich jak rówieśnicy, partnerzy życiowi czy znajomi. Wpływ środowiska rodzinnego na posiadanie tatuażu bądź jego brak może być ogromny. Fakt, że członkowie naszych rodzin posiadają tatuaż, może stanowić czynnik dopingujący do tego typu modyfikacji ciała i zachęcać do naśladownictwa. Badania wykazały, iż ponad połowa respondentów (60%) ma w najbliższej rodzinie osoby, które posiadają tatuaż. W niektórych przypadkach można mówić nawet o tradycji rodzinnej (22%), zwłaszcza gdy osobą posiadającą tatuaż jest dziadek, mama czy tata. Respondenci wskazywali na następujących członków rodziny posiadających tatuaż: dziadek, mama, tata, siostra, brat, wujek, ciocia, kuzyn, mąż siostry, partner matki.

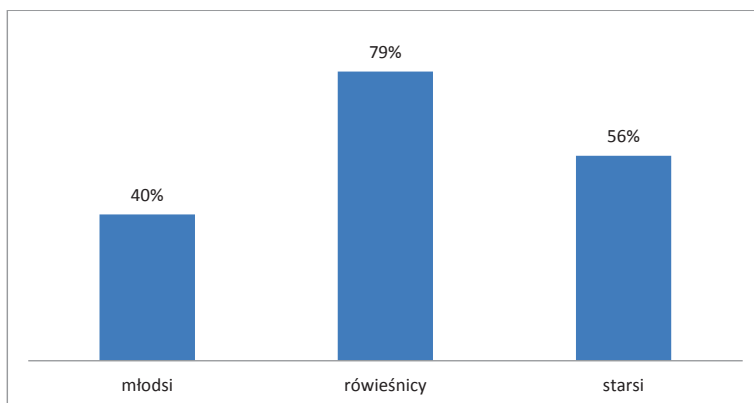
Tab. 1. Reakcja otoczenia na modyfikację ciała

Jaka była reakcja na modyfikację Twojego ciała?			
Kogo?	Pozytywna	Negatywna	Obojętna
partnera/partnerki	77%	6%	17%
rodziców	35%	31%	34%
rodzeństwa	62%	5%	33%
dziadków	23%	44%	33%
przyjaciół	89%	0	11%
środowiska społecznego	53%	1%	46%

Tatuaż czy piercing mogą być testem tolerancji społecznej. Badania wykazały, iż reakcja otoczenia na modyfikację ciała jest zazwyczaj pozytywna (tab. 1). Najbardziej tolerancyjni są przyjaciele (89%), partnerzy (77%) i rodzeństwo (62%). Reakcje negatywne wyrażają najczęściej dziadkowie (44%) i rodzice (31%). Co trzeci badany spotyka się z obojętnością, zwłaszcza ze strony rodziców, rodzeństwa i dziadków. Przyjaciele respondentów nigdy nie zareagowali negatywnie na dokonaną modyfikację ciała.

Badania dowodzą, iż respondenci nie są skłonni do poświęceń dla swoich partnerów życiowych, jeśli chodzi o zrobienie sobie bądź usuwanie tatuażu czy piercingu. Prawie wszyscy badani (92%) nie usunęliby sobie tatuażu na życzenie partnera (zrobiłoby to zaledwie 8%). Jeśli chodzi o poddanie się takiej modyfikacji ciała, życzenie partnera spełniłoby 40% badanych. Analiza materiału badawczego potwierdza, że ludzie dokonujący przekształceń własnego ciała wchodzą w związki z osobami podobnymi sobie (tzw. homogamia związku). Prawie połowa badanych (43%) przyznaje, że ich partner (partnerka) ma tatuaż czy piercing, a nawet planuje zrobić sobie kolejny. Co trzeci respondent (34%) przyznaje, iż partner (partnerka) nie ma żadnej modyfikacji ciała. Występuje więc przewaga partnerów, którzy dokonali modyfikacji ciała.

Wyk. 3. Prezentacja uzyskanych odpowiedzi na pytanie: *W jakim wieku są Twoi znajomi, którzy mają zmodyfikowane ciało?*

Źródło: opracowanie własne

W otoczeniu respondentów najczęściej ich rówieśników poddało swoje ciało modyfikacji (79%). Ponad połowa badanych (56%) wskazuje na starszych od siebie znajomych, którzy zmodyfikowali swoje ciała, a niespełna połowa (40%) wskazuje na osoby młodsze od siebie. Zatem można zaryzykować stwierdzenie, iż najbardziej ku modyfikacji skłaniają się rówieśnicy, którzy zastosowali już tego typu praktyki. Świadomość, że znajomi równi wiekiem przekształcają swoje ciała, może działać mobilizująco na tych, którzy wahają się z podjęciem takiej decyzji.

Modyfikacja ciała ma znaczenie zarówno osobiste, jak i społeczne. Potwierdzają to niniejsze badania, gdzie na pytanie: *Co zyskałeś (-aś) dzięki modyfikacji swojego ciała?* uzyskano następujące odpowiedzi: „indywidualność”; „pewność siebie”; „poprawę samooceny”; „wyraziłem siebie”; „spokój”; „radość”; „szczęście”; „satisfakcję”; „osobiste spełnienie”; „spełnienie marzeń”; „uwagę”; „pieniądze”; „pracę w studio tatuaży”; „poczucie samodzielności i dorosłości”; „poczucie niezależności”; „poczucie kontroli nad swoim ciałem”; „więcej znajomych, nowe środowisko”; „estetyczny wygląd”; „poprawę swojego wizerunku”; „wzbogacenie mojego wizerunku”; „wyróżniam się”; „mam coś oryginalnego”; „polepszenie życia seksualnego”; „poczucie większej głębi z partnerem”. Niewielu badanych (8%) nie odniosło żadnych korzyści z modyfikacji swojego ciała. Świadczą o tym odpowiedzi typu: „nic”; „raczej nie”; „nie wiem, po prostu chciałem go mieć”.

Granice tolerancji dla osób modyfikujących swoje ciało są szeroko zakrojone. Potwierdzają to odpowiedzi na pytanie: *Czy spotkałeś (-aś) się z ostrą krytyką Twojego tatuażu/kolczyka?* Najlichnieszka grupa badanych (86%) twierdzi, że „nie”. Wśród opinii krytycznych (14%) znalazły się te, które odnoszą się do przyszłości, samego wyglądu bądź reakcji członków rodziny i osób starszych. Są one następujące: „ponoć przesadzam”, „że mogę żałować”; „wzór nie spodobał się mojemu znajomemu”; „krytyka ze strony członków rodziny”; „jak ty będziesz wyglądać na starość”; „starsi ludzie raczej tego nie popierają (poza moją babcią)”; „starsza Pani stwierdziła, że opętał mnie szatan”. Przyzwolenie społeczne na modyfikację ciała jest dość duże. Najmniej przekonani są ludzie starsi, ich krytyka pojawia się częściej aniżeli krytyka członków najbliższej rodziny.

Badania dowodzą, iż ludzie przekształcają ciała nie tylko dla siebie, ale i dla innych. I nie chodzi tu o spełnianie życzeń osób postronnych, ale raczej o pokazanie się w nieco innym świetle, o zaznaczenie swojej osoby, podkreślenie własnej indywidualności czy niezależności, a także o wyróżnienie się w tłumie innych ludzi. Ponadto ten materiał dowodzi, iż ludzie wstępują w związki z osobami o podobnych preferencjach życiowych. Świadczy o tym chociażby przewaga związków z partnerami o dokonanej modyfikacji ciała. Nie ulega wątpliwości, iż Ci, którzy sami posiadają tatuaż czy piercing, okażą się bardziej tolerancyjni od osób niedokonujących żadnej modyfikacji ciała. Choć i takie związki wśród naszych badanych występują. Badania utwierdzają nas w przekonaniu, iż przekształcaniu ciała sprzyja przyzwolenie społeczne, zwłaszcza w rodzinie, oraz naśladownictwo najbliższych członków rodziny, którzy zastosowali tego typu praktyki. Pewną zachętą do przekształcania ciała są nasilające się w społeczeństwie trendy zwłaszcza wśród rówieśników, którzy zawsze stanowili pewien punkt odniesienia dla młodych ludzi.

c) wartość przekształconego ciała na rynku pracy

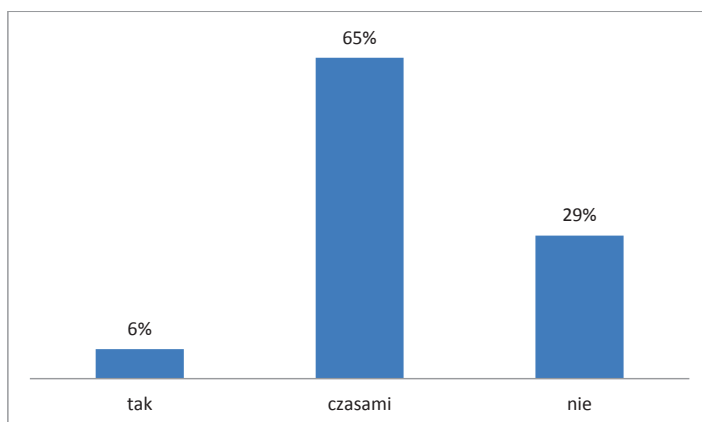
Nasze ciało podlega kontroli społecznej i może być narażone na różnego rodzaju sankcje formalne bądź nieformalne. Modyfikacja ciała może wywołać różne

reakcje społeczne począwszy od akceptacji poprzez obojętność, aż do krytyki czy nawet ostracyzmu. Zatem są pewne granice, których przekroczenie staje się bardzo niebezpieczne. Określone granice występują chociażby na rynku pracy. Są zawody, gdzie nasze ciało podlega ścisłej kontroli społecznej, a uzyskanie pracy wymaga spełnienia określonych warunków. Tak jest w przypadku modelek, od których wymaga się niemal „anorektycznego” wizerunku, a waga ciała przekraczająca odpowiednie normy może dyskwalifikować. Rynkiem pracy sterują różne mechanizmy kontrolne. Mogą one obejmować nie tylko wagę ciała (np. modelki), ale też wzrost (np. ochrona, policja), płeć (np. przedszkolanka), wygląd człowieka (np. stewardessa), sprawność fizyczną (np. strażak) czy talenty (np. aktor). Widoczne symbole przekształconego ciała mogą ułatwiać bądź utrudniać znalezienie pracy. I tak np. posiadanie w miejscu widocznym tatuażu przez artystę nie budzi zdziwienia, jednak w przypadku osób pełniących ważne funkcje społeczne, np. prezydenta jako reprezentanta narodu – mogłoby wywołać falę kontestacji.

Z zebranego materiału nie wynika jednoznacznie (wykres 4), aby tatuaż (piercing) stanowił przeszkodę w znalezieniu pracy, choć zauważyć można pewną niekonsekwencję badanych. Ponad połowa z nich (65%) stwierdza, że tylko „czasami” przekształcenie ciała stanowić może przeszkodę na rynku pracy. Niemal co trzeci badany (29%) twierdzi, iż tatuaż bądź piercing nie stanowią przeszkody w pozyskaniu pracy. Przy czym respondenci wykazują pewną niespójność, a mianowicie połowa z nich (51%) zakrywa przed potencjalnym pracodawcą tatuaż, idąc na rozmowę kwalifikacyjną.

Wyk. 4. Prezentacja uzyskanych odpowiedzi na pytanie: *Czy Twoim zdaniem przekształcanie ciała (tatuaż, piercing) przeszkadza w znalezieniu pracy?*

Źródło: opracowanie własne

Wśród osób wyrażających pogląd, iż przekształcone ciało nie stanowi przeszkody w pozyskaniu pracy (29%), są tacy (8%), którzy idąc na rozmowę kwalifikacyjną, ukrywają tatuaż przed pracodawcą. Jeżeli tatuaż jest w niewidocznym miejscu, to

przypuszczać należy, iż dla pracodawcy nie ma on żadnego znaczenia. Jednak trudno przewidzieć reakcje pracodawcy wobec osoby, która posiada tatuaż w widocznym miejscu, np. na ramieniu, jednak udając się na spotkanie, celowo ukrywa się ten fakt. Zatem twierdzenie osób, które skutecznie ukrywają tatuaż, że nie przeszkadza on w poszukiwaniu pracy, należałoby traktować z pewnym dystansem.

Nie wszyscy pracodawcy tolerują tatuaż czy piercing w miejscu pracy. Na pytanie: *Czy Twój szef wymaga lub wymagał od Ciebie zakrycia tatuaży lub kolczyków w miejscu pracy?* co dziesiąty badany (10%) udziela odpowiedzi twierdzącej. Ponadto co trzeci badany (35%) obawia się wpływu posiadanego tatuażu na przyszłą pracę. Co piąty respondent (20%) decydując się na kolejny tatuaż, bierze pod uwagę czynniki zawodowe, a niemal co drugi (46%) czynniki ekonomiczne. Jeśli chodzi o te ostatnie, trudno przewidzieć, czy badani brali pod uwagę koszty związane z wykonaniem kolejnego tatuażu, czy też ewentualne straty ekonomiczne związane z ograniczonym dostępem do intratnych miejsc pracy. Jednak tego typu dylematy nie pozostawiają wątpliwości, iż tatuaż w widocznym miejscu może okazać się ryzykowny w poszukiwaniu pracy.

Na podstawie prezentowanego tu materiału badawczego można wysunąć tezę, iż wartość ciała przekształconego (w wyniku tatuażu bądź piercingu) raczej maleje aniżeli rośnie na rynku pracy. Tezę tę potwierdzają zarówno prezentowane wyżej odpowiedzi, jak i te, które uzyskano na pytanie: *Co straciłeś (-aś) przez wykonanie swojej modyfikacji ciała?* Mówiąc o stratach, respondenci wskazywali te związane z własnym ciałem, np. „kawałek ciała”; „miejsce na lepszy tatuaż”. Wśród strat występują także te odnoszące się do pracy zawodowej, jak np. „dobra praca”; „możliwość pracy jako kelnerka”; „możliwość zostania stewardessą”. Wiele zależy od preferencji zawodowych. W jednych zawodach tatuaż czy piercing nie będą miały żadnego znaczenia, w innych zaś należy się liczyć z ewentualnym ryzykiem odmowy przyjęcia do pracy.

Zakończenie

Przekształcenie ciała, którego symbolem jest tatuaż i piercing, ma ogromne znaczenie zarówno osobiste, jak i społeczne. Zaprezentowane wyżej badania dowodzą, iż ludzie decydujący się na przekształcanie ciała, mają określone ku temu powody. Wykonują je nie tylko dla siebie, ale i dla innych. Motywy osobiste łączą się ze społecznym znaczeniem, jakie nadaje jednostce „nowy” wygląd. Szczególne znaczenie dla badanych ma tatuaż, którego symbolika jest bardzo bogata. Ponadto, jak wykazały badania, tatuaż staje się oznaką ludzkiej tożsamości. Świadczą o tym motywy osobiste i spodziewane korzyści, jakimi kierowali się respondenci, podejmując decyzję o tej formie przekształcenia ciała. Przykładem jest osiągnięcie poprzez tatuaż własnej niezależności czy podkreślenie indywidualności. Ludzie pragną ukazać te wartości poprzez mowę ciała. Tymczasem są to wartości świadczące o ludzkiej tożsamości, będące oznaką wnętrza człowieka, a nie jego ciała. Nastąpiło pewne przewartościowanie, gdzie „ja” indywidualne zostało sprowadzone do kategorii ciała.

Zredukowanie tożsamości do ciała przyczyniło się do jej rozpadu, co podkreśla H.L. Moore: „traktowanie ciała jako siebie jest raczej dramatycznym przykładem rozpadu formy tożsamości i jej przekształcenia się w formę ciała” (2004, s. 413). Badania ukazują, iż słabną mechanizmy kontroli społecznej. Reakcje najbliższego otoczenia na przekształcanie ciała są najczęściej pozytywne (zwłaszcza partnerów życiowych, przyjaciół) bądź obojętne (rodziców). Najbardziej restrykcyjni okazują się dziadkowie, którzy raczej negatywnie reagują na przekształcenie ciała. Zatem granice tolerancji społecznej są zakreślone dość szeroko, co stanowi pewne przyzwolenie społeczne. Widoczna modyfikacja ciała niesie pewne ryzyko zwłaszcza na rynku pracy. Niektóre zawody są nadal zamknięte dla osób posiadających tatuaż w widocznym miejscu. Przypuszczać należy, iż trend w kierunku modyfikacji ciała będzie narastał, rozszerzając tym samym horyzont badawczy nie tylko dla socjologów, zajmujących się ciałem, ale też dla psychologów czy filozofów.

Bibliografia

- Bourdieu P. (2000). *Dystynkcja. Społeczna krytyka władzy sądenia*. Warszawa: Scholar.
- Jakubowska H. (2009). *Socjologia ciała*. Poznań: UAM.
- Moore H.L. (2004). *Co się stało kobietom i mężczyznom? Płeć kulturowa i inne kryzysy w antropologii*. W: M. Kempny, E. Nowicka (red.), *Badanie kultury. Elementy teorii antropologicznej. Kontynuacje*. Warszawa: PWN.
- Paluch A., Phoenix A.M. *Tatuaż i piercing: stereotypy oraz uprzedzenia*: www.portalpolska.pl (dostęp 27.02.2014).
- Phoenix A.M. *Dzieje piercingu i jego znaczenie*: www.twierdzawyobrazni.pl (dostęp 06.08. 2013).
- Shilling Ch. (2010). *Socjologia ciała*. Warszawa: PWN.

Body transformation: tattoo and piercing. The personal motive and social significance

Abstract

The article presents an escalating problem of contemporary transformation of body through tattoos and body piercing. It is a presentation of the results of research carried out among people using appropriate methods for body transformation. Research problems revolve around the themes of body transformation, the impact of the social environment and the importance of decorating the body in social and professional life.

Key words: body transformation, body modification, tattoo, piercing